

УДК 94(477):329.71"1989/2010"

М. М. ЗЕРКАЛЬ, канд. іст. наук, доцент МНУ імені В. О. Сухомлинського, Миколаїв

ЗМІНИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ДЛЯ ШКІЛ З ЕТНІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ НАВЧАННЯ (1990 – 2000 рр.).

На основі різнопланових джерел досліджено історичні особливості змін в освітньому потенціалі етнотеншин України. З'ясовані рівні етнічної ідентифікації та ступінь освітнього ренесансу, розкрито умови які сприяли чи стримували і здобуття освіти.

Ключові слова: освіта, етноси, політика, школа, регіони.

Постановка проблеми. Держава визначала і забезпечувала потребу навчально-виховних закладів у фахівців із знанням мов етнотеншин, підготовки кваліфікованих спеціалістів у вищих навчальних закладах. У цих питаннях налагоджувалася взаємодія, де проживала основна частина етнічних діаспор України, практикувалося цільове направлення представників відповідних етнотеншин на навчання у навчальних закладах цих країн.

Тривале зволікання з підготовки педагогічних кадрів для потреб етнічної освіти стримувалося тим, що більшість педінститутів і університетів у недалекому минулому були російськомовними і потребували внутрішніх якісних кардинальних змін в бік здатності здійснювати цю місію. Крім того, держава забезпечувала і фінансувала цю справу. Підготовка майбутніх вчителів до полікультурного виховання учнів передбачала удосконалення нормативно-правової бази, навчальних програм, створення підручників, ознайомлення вчителів із засадами полікультурної педагогіки; запровадження нових педагогічних спеціальностей, залучення національно-культурних товариств та масмедіа до проблем, що аналізувалися.

Складною проблемою для національних закладів освіти було забезпечення кадрами та створення умов для їх ефективної педагогічної діяльності, стажування, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Особлива

увага зосереджувалась на підготовці педагогічних працівників, які б вільно володіли як українською мовою, так і мовами нацменшин за умов відповідної професійної підготовки. Щоправда, проблема вчительських кадрів поступово вирішувалася. Педагогічні кадри для шкіл з навчанням мовами національних меншин готували вузи в АР Крим, Закарпатській, Одеській та Чернівецькій областях, де відкрито педагогічні коледжі, а у педагогічних університетах – факультети. Для студентів цих вузів також розроблялися нові підручники, вводилися спецкурси, відпрацьовувалися нові технології навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана проблема залишалась малодослідженою в українській історіографії. Окремі її сюжети розглядалися в роботах філософів, політологів, соціологів, педагогів: М. Шульги, В. Євтуха, Т. Рудницької. В дослідженнях В. Трощинського, І. Кураса, О. Майбороди присвячених теоретичним проблемам етнонаціональної політики, історії етносів, лише фрагментарно аналізувалися питання освіти та її регіональні особливості.

Виникла проблема із забезпеченням зазначених навчальних закладів фахівцями, які б могли викладати інтегрований курс літератури, та й взагалі загальноосвітні заклади з навчанням мовами національних меншин чекали на нове покоління вчителів, які б досконало знали як рідну, так і українську мови та володіли методикою їх викладання.

Виклад основного матеріалу. На початку 1990-х рр. кардинально змінилися умови підготовки педкадрів для шкіл з румунським контингентом учнів. Якщо раніше педагогічні кадри для шкіл з румунською мовою навчання готувалися у Молдові, то надалі зв'язки перервалися і питання кадрового забезпечення вирішувалося в основному за рахунок вчителів пенсійного віку або педагогічного перевантаження. Крім того, у зв'язку з переходом на латинську графіку залишалися проблеми забезпечення шкіл навчально-методичною літературою.

На початку 1990-х рр. за інерцією попередніх радянських десятиліть, випускники слов'янської філології вузів України виявлялись «незатребуваними». Низька заробітна плата вчителя не приваблювала того ж фахівця Київського національного університету імені Тараса Шевченка, який отримав диплом за спеціальністю, скажімо, «викладач польської мови». Він скоріше ішов на перекладацьку роботу чи працював у видавництві тощо.

Часто відкриття класів для етноменшин в українських школах стримувалося і браком фахівців. Органи влади через економічні негаразди, всіляко намагалися стримувати притік закордонних вчителів, оскільки за міжнародними нормами їх зарплата мала бути не меншою, ніж 57 доларів в день [5, с. 8].

У 1992 р. у школах етноменшин працювало 5400 вчителів [8]. У 1991/1992 навчальному році навчальний процес в школах і факультативних групах забезпечувало 140 вчителів кримськотатарського етнічного походження, з яких 30 мали вищу педагогічну освіту [9].

У 1992 р. додаткова потреба фахівців з румунської, угорської, польської, болгарської, новогрецької, кримськотатарської та інших мов складала близько 200 чол. [10].

У 1994–1995 навчальному році у Закарпатській області працювало 4 класи з словацькою мовою навчання. Заняття проводили вчителі із Словаччини. Вводилося факультативне вивчення словацької мови, історії словацької мови та історії словацького народу.

У 1995 р. в Україні в школах і класах етноменшин працювало близько 5 тис. вчителів, які вели навчання дітей рідною мовою, близько 400 педагогів вели факультативи [11, с. 8].

Окремо постала проблема підготовки вчителів початкових класів до навчання державної мови в школах етноменшин.

На початку 1990-х рр. з'являлися вищі навчальні заклади, мета яких забезпечення системи освіти регіонів, де компактно проживали етнічні групи – педагогічними кадрами. У 1993 р. для цих цілей було створено Кримський державний індустріально-педагогічний інститут. У 1999 р. в інституті навчалось 3200 студентів з приблизно рівним співвідношенням кількості представників депортованих і недепортованих народів, що дозволяло йому стати одним із основних центрів інтеграції культур народів Криму та етносоціального відродження раніше депортованих кримських татар, німців, вірмен, болгар, греків.

Інститут готував кадри з 10 спеціальностей (дошкільне виховання, початкове навчання, кримськотатарська філологія, інформатика, облік і аудит, музичне виховання і професійне навчання за профілями: автомобілі, технологія машинобудування, охорона праці, конструювання швейних виробів). Навчальний процес забезпечувало 14 кафедр, понад 180 викладачів, з яких 14 докторів наук, професорів і 86 кандидатів наук, доцентів. Створено певну матеріальну базу. Це дозволило створити 5 навчальних і наукових лабораторій, 6 предметних кабінетів, 3 спеціальних класи ЕОМ, механічні майстерні, розширити бібліотечний фонд до 26000 книг.

За сприяння міжнародного фонду «Відродження» на базі інституту створено Центр навчально-методичного забезпечення і сучасних засобів навчання рідними мовами. Видано 18 підручників і монографій.

Центр реалізував програму «Інтеграція в українське суспільство кримськотатарського народу, вірмен, болгар, греків, німців, яких було піддано депортації», а також постанову Ради міністрів Автономної Республіки Крим від 27.08.1997 р. «Розвиток мережі освітніх установ, класів з українською, кримськотатарською мовами навчання, шкіл і класів з двома мовами навчання», проектів концепції освіти національних меншин в Україні на концепції освіти рідними мовами в АР Крим.

Основні напрямки діяльності центру: видання підручників і навчальних посібників; наукове і програмно-методичне забезпечення шкіл, відкритих за мовною ознакою; наукове забезпечення освіти рідними мовами; розробка

дидактичних матеріалів і методичних рекомендацій; апробація і впровадження нових форм і методів навчання рідними мовами; інформаційне забезпечення освіти рідними мовами.

Професорсько-викладацький колектив інституту розробляв і видавав комплекс підручників та навчальних посібників, що вирішило проблему навчання кримськотатарською мовою в початкових класах загальноосвітньої школи. В інституті сформувалися й успішно виконувалися наукові дослідження, пов'язані з вивченням еволюції художнього слова та освіти кримськотатарською мовою, традицій і тенденцій етнопедагогіки, науково-методичних основ мовної освіти в поліетнічному середовищі. З цих тем було захищено 2 докторські і 2 кандидатські дисертації, випущено 7 монографій, проведено республіканські і міжнародні конференції, навчалися аспіранти [4, с. 28 - 29].

Вищі навчальні заклади шукали шляхи врегулювання системи підготовки педагогічних кадрів для шкіл етноменшин. Водночас на початку 1990-х років малися дублювання функцій Вишів, які знаходилися в місцях компактного поселення етноменшин.

Після відкриття відділення кримськотатарської мови і літератури при Кримському державному індустріально-педагогічному інституті стан речей на такому ж відділенні при Сімферопольському держуніверситеті ускладнився тим, що обидва відділення були націлені на підготовку педагогічних кадрів. Хоча в кримськотатарських школах брак спеціалістів був відчутним, з 1996 р. за рахунок скорочення квот для представників депортованих народів було відкрито відділення турецької мови (10 чол.), потім арабської (10 чол.). Прийом на ці відділення здійснювався на загальних засадах і, як правило, кримських татар там навчалася одиниці. Таким чином, відділення кримськотатарської мови і літератури СДУ потроху змінювало зміст навчання.

Вищі навчальні заклади шукали шляхи врегулювання системи підготовки педагогічних кадрів для шкіл етноменшин. Водночас на початку 1990-х років малися дублювання функцій вишів, які знаходилися в місцях компактного поселення етноменшин.

Після відкриття відділення кримськотатарської мови і літератури при Кримському державному індустріально-педагогічному інституті стан речей на такому ж відділенні при Сімферопольському держуніверситеті ускладнився тим, що обидва відділення були націлені на підготовку педагогічних кадрів. Хоча в кримськотатарських школах брак спеціалістів був відчутним, з 1996 р. за рахунок скорочення квот для представників депортованих народів було відкрито відділення турецької мови (10 чол.), потім арабської (10 чол.). Прийом на ці відділення здійснювався на загальних засадах і, як правило, кримських татар там навчалася одиниці. Таким чином, відділення кримськотатарської мови і літератури СДУ, потроху змінювало зміст навчання.

Для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням мовами меншин на відповідних факультетах готували вчителів із:

– польської мови – Запорізький національний технічний університет, Львівський національний університет, Дрогобицький і Житомирський державні педагогічні університети;

– болгарської мови – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Південноукраїнський педагогічний державний університет, Ізмаїльський державний педагогічний інститут і Білгород-Дністровське педагогічне училище;

– румунської мови – Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича і Південноукраїнський університет;

– кримськотатарської мови – Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, Кримський державний індустріально-педагогічний інститут, Сімферопольське педагогічне училище;

– угорської мови – Ужгородський державний університет і Мукачівське педагогічне училище, Закарпатський угорськомовний педагогічний інститут (недержавний).

В Києві підготовку фахівців для навчально-виховних закладів меншин забезпечували державний Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, Київський національний лінгвістичний університет, Київський державний театральний інститут ім. Карпенка-Карого, приватні вищі навчальні заклади: Київський інститут «Слов'янський університет» (зокрема, у 1999 р. відкрито Болгарський центр мови та інформації), Міжнародний інститут лінгвістики та права (у 1998 р. створене корейське відділення), Міжнародний Соломонів університет.

Підготовка фахівців із російської мови та літератури здійснюється в 11 університетах і 20 педуніверситетах та інститутах країни. Російською мовою навчаються 466120 студентів вузів (56,2% усіх студентів України), а також 379839 учнів системи підготовки молодших спеціалістів (55,7% всіх учнів даної категорії) [1, с. 99].

Забезпечувався належний рівень викладання російською мовою у відомчих вузах III-IV рівня акредитації (наприклад, у вузах системи Держкомрибгоспу навчання на 100% велося російською мовою). У вузах АР Крим навчання залишалося повністю російськомовним, у відповідних закладах Донецької області – на 89,3%, Луганської – 85,6% [12].

Чернігівський університет мав давній досвід підготовки кадрів для шкіл етноменшин. З 1956 р. працювало відділення по підготовці викладачів молдавської (румунської) мови і літератури.

В 1990 р. Сімферопольський університет розпочав підготовку вчителів за спеціальністю «Кримськотатарська мова та російська література».

Ізмаїльський педінститут мав певний досвід організації підготовки вчителів болгарської мови. З 1988 р. щорічно приймалося – 50 чол. У Білгород-Дністровському педучилищі готували 30 вчителів болгарської мови для початкових шкіл [13].

В Житомирському державному університеті ім. Івана Франка почала складатися традиція вивчення польської мови практично з початку 1990-х рр. Потреба у вчителях зі спеціальною підготовкою до викладання у школах польської мови покликала створення у 1990 – 1991 навчальному р. при кафедрі російської мови було відновлено викладання польської мови у формі факультативу. Факультатив був покликаний забезпечити протягом 40 аудиторних годин засвоєння польської фонетики та графіки, спілкування польською мовою у побутових ситуаціях. Розпочав роботу факультативу С. В. Рудницький. У 1991 р. факультатив закінчило усього три особи, які у цьому ж році разом зі своїм викладачем виїхали до Польщі на стажування у літній школі польської мови та культури (м. Мешів). У вересні 1991 р. з урахуванням змін у національно-мовній політиці України кафедру російської мови було перейменовано у кафедру слов'янських мов. Її очолила кандидат педагогічних наук, доцент Н. К. Місяць, якою багато уваги приділялося проблемам організації вивчення польської мови у вищих навчальних закладах та у загальноосвітніх школах. Кафедра слов'янських мов налагоджує тісні контакти з Жешівською вищою педагогічною школою, організовує стажування студентів у Польщі.

У 1992 р. на стажування до Польщі виїхало 15 студентів. Під час занять у літній школі польської мови та культури студенти слухали лекції професора П. Жбіковського про історію польсько-українських відносин та їх відображення у польській та українській художній літературі. З цікавістю працювали українські студенти на семінарі С. Осуга, де навчалися акторського мистецтва, наполегливо опановували польську граматику, вчили польські пісні. У книгарнях Польщі студенти придбали чимало словників і довідкової літератури, яку повезли на батьківщину. Своїми враженнями про навчання у літній школі польської мови та культури студенти поділилися на сторінках жешівської «Gazety codziennej» у статті «Szkoła polskosci» (Rzeszow, 06.08.1992. – s.1).

Після повернення до Житомира студенти створили студентський клуб польської мови «Wagabunda», що у перекладі означає «пілігрим, мандрівник, який, подорожуючи, вивчає мови і пізнає світ», метою діяльності якого було удосконалення навичок усного польського мовлення.

Велися наукові дослідження з полоністики. Науковець В. О. Єршов вивчав діяльність поляків на Волині-Житомирщині, Н. А. Сейко і С. М. Коляденко досліджували історію польської освіти в Україні та на Волині. У 1994 р. Н. Місяць та В. Єршов взяли участь у роботі міжнародної наукової конференції «Stosunki kulturowe polsko-wschodnioslowianskie». Н. Місяць, В. Єршов виступили з доповідями: «Польсько-українська та польсько-російська міжмовна омонімія як фактор навчання польської мови в Україні», «Нові відомості про життя і діяльність Г. Олізара в Україні». Вони стали одними з перших наукових доповідей із полоністики науковців Житомирщини в Польщі.

У 1994 р. випускники педагогічного інституту, які вивчали польську мову на заняттях факультативу, пройшли педагогічну практику з польської мови й почали працювати у школах Житомира та Житомирської області.

В 2000-ні рр. до досліджень польськомовної літературної творчості прилучилося чимало вчених та студентів університету: С. Пультер, В. Єршов, А. Лісовський. Н. Сейко опублікували монографію «Польське шкільництво на Волині-Житомирщині», С. Коляденко захистила дисертацію на тему «Зміст та організація діяльності Кременецького ліцею як осередку освіти на Волині (1805-1833 рр.)».

На Житомирщині Ю. Вольською, С. Чернюк досліджувались польські говірки, польський фольклор і етнографію на Житомирщині. Польська тематика висвітлювалась у наукових роботах істориків М. Є. Лутай (6 друкованих праць), О. Буравський захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата історичних наук на тему: «Поляки Волині у другій половині XIX – на початку XX ст. Соціально-економічне становище та культурний розвиток». Психологічні дослідження, що пов'язані з особливостями представників польської діаспори, досліджував О. Музика.

Кафедра слов'янських і германських мов університету проводила значну роботу серед вчителів польської мови Житомира і Житомирської області. М. Староверова і Н. Місяць у 1993 р. зініціювали створення польської громадської організації вчителів-полоністів. М. Староверова втретє обиралася головою цієї організації. Двічі на рік товариство вчителів-полоністів проводить семінари для вчителів польської мови Житомира та Житомирської області. На них з науковими доповідями та повідомленнями виступають науковці. Для удосконалення методичної підготовки вчителів на семінарах проводилися методичні тренінги. З метою ознайомлення з польською культурою Житомирщини здійснювалися екскурсії, наприклад, до Бердичева, Новограда-Волинського, Довбиша. Польської мови у Житомирській області навчало майже тридцять вчителів, і всім з них методичну допомогу надавала кафедра слов'янських і германських мов [8].

В 2000-ні рр. педагогічні кадри для навчання дітей німецькою мовою готували Дніпропетровський, Донецький, Сімферопольський, Прикарпатський національні університети, Київський національний лінгвістичний університет, Горлівський, Кам'янець-Подільський та Миколаївський педагогічні інститути.

Підготовку педагогічних кадрів для навчальних закладів з молдовською (румунською) мовою навчання здійснювали Ізмаїльський педінститут (українська та молдовська (румунська) мова і література) і Білгород-Дністровське педучилище (молдовська (румунська) мова).

У 2003 р. у Бердянському державному педагогічному університеті готувалися фахівці з болгарської мови (2 групи, 30 студентів). У Запорізькому державному університеті був проведений набір слухачів для вивчення російської мови, 11 груп (149 студентів), з польської мови – 3 групи (51 студент), словенської мови – 2 групи (30 студентів) [7, с. 126].

В 2010 р. Інститут філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка вперше провів прийом на навчання з вивчення білоруської мови. Підготовку фахівців для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням болгарською мовою здійснювали Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, Південноукраїнський педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Бердянський педагогічний університет, Чорноморський державний університет ім. Петра Могили. В Київському національному лінгвістичному університеті, Таврійському національному університеті ім. В. Вернадського, Маріупольському університеті велась підготовка фахівців для викладання в середній школі новогрецької мови. Підготовку педагогічних працівників для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням кримськотатарською мовою забезпечувалась Кримським інженерно-педагогічним університетом на Таврійським національним університетом ім. В. І. Вернадського. Три вищі навчальні заклади здійснювали підготовку вчителів для закладів з навчанням румунською і молдовською мовами: Ужгородський національний університет, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Ізмаїльський державний гуманітарний університет.

Підготовка вчителів та викладачів польської мови і літератури здійснювалась в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, Львівському національному університеті ім. І. Франка, Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника, Волинському національному університеті ім. Лесі Українки, Дрогобицькому педагогічному університеті, Кам'янець-Подільському державному університеті, Східноукраїнському, Хмельницькому національним університетам.

Іврит вивчався у Соломоновому університеті, жіночому педагогічному коледжі «Бет-Хана». Підготовку педагогічних кадрів для загальноосвітніх навчальних закладів з російською мовою викладання здійснювало 12 вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації та 34 вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації в усіх адміністративно-територіальних одиницях України.

Педагогічні кадри для румуномовних шкіл готувала кафедра класичної та румунської філології Чернігівського національного університету ім. Ю. Федьковича (спеціальності: «Вчитель початкових класів», «Викладач музики», «Музичний керівник», «Вихователь дитячих дошкільних установ»).

В 2008/2009 навчальному р. у Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича на відділенні румунської мови і літератури навчалося 115 студентів (59 – денної та 56 – заочної форми навчання), на відділенні української мови та літератури для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою – 105 студентів (62 – денної, 43 – заочної форми навчання), на математичному факультеті у румуномовній групі – 10 студентів.

У педагогічному коледжі Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича на відділенні початкових класів для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою навчалося 96 студентів.

Протягом 2003 – 2008 рр. 130 випускників університету поповнили педагогічні колективи загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою [14].

Польська мова вивчалася в українських вищих навчальних закладах: Волинському державному університеті, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Львівському національному університеті ім. В. Стефаника, Східноукраїнському національному університеті ім. В. Даля, Хмельницькому національному університеті, Дрогобицькому державному педагогічному університеті.

У Дрогобицькому державному педагогічному університеті польську мову вивчали на філологічному факультеті і на факультеті романо-германських мов. Студенти здобували фах учителя польської мови і літератури як другу спеціальність. На філологічному факультеті навчались також студенти зі спеціальності «польська філологія». Щороку 20 студентів-заочників факультету післядипломної освіти здобували фах вчителя польської мови й літератури. Заснований у 2002 р. в університеті полоністичний центр із бібліотекою на 3 тис. одиниць створював передумови до формування якісної освіти майбутніх полоністів. На філологічному факультеті Прикарпатського університету ім. В. Стефаника готувались фахівці за спеціальністю «польська мова». Упродовж одного навчального року польську мову вивчало понад три сотні студентів [6].

Педагогічні кадри для навчання дітей українських німців рідною мовою готували Дніпропетровський, Горлівський, Сімферопольський, Прикарпатський, Кам'янець-Подільський, Київський лінгвістичний університети.

Маріупольський державний гуманітарний університет, об'єднуючи кращі традиції вітчизняної освітньої практики з досягненнями провідних наукових і освітніх шкіл зарубіжжя являвся базою для підготовки педагогічних кадрів. Традиційно на його базі проходили щорічні олімпіади школярів з новогрецької мови, історії греків і Греції. Університет спільно з федерацією грецьких товариств України проводив всеукраїнські, регіональні семінари по удосконаленню педмайстерності. Запрошувалися викладачі з Греції. В ході таких заходів, вчителі знайомилися з новинками в галузі методики викладання новогрецької мови. В 2003 р. на Всеукраїнському конкурсі «Вчитель року» вчителі новогрецької мови О. Продан, Л. Назаренко, Г. Антонова посіли призові місця [2, с. 104 - 105].

У Мелітопольському університеті болгарську мову викладав доктор філологічних наук, доцент С. Стоянов, відряджений до України за спільною домовленістю з Міністерством науки й освіти Республіки Болгарія.

Більш результативною, науково обґрунтованою ставала практика підготовки педкадрів для шкіл в АР Крим. Міністерство освіти регіону крок за кроком намагалось розвивати мережу вузів, де здійснювалась підготовка. Зважаючи на те, що в регіоні гостро стояла потреба в учителях української

мови та літератури, а система підготовки таких фахівців працювала неефективно, наказом від 30 вересня 1997 р. Міністерства освіти України було відкрито філію заочного відділення Національного педуніверситету ім. М. П. Драгоманова та у м. Сімферополі – філію психолого-педагогічного факультету Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. В цьому плані працювало також Севастопольське міське управління освіти і Тернопільський державний педуніверситет. Крім того, у Севастопольській філії Київського індустріально-педагогічного коледжу за індивідуальним планом проводилась підготовка вчителів початкових класів та вчителів української мови та літератури основної школи із щорічним прийомом 60 осіб [3, с. 19].

Зростала кількість вчителів кримськотатарського етнічного походження. В 1999 р. 561 вчитель викладав рідну мову і літературу у загальноосвітніх школах автономії [3, с. 19].

В 2001–2003 рр. підготовку фахівців з російської мови та літератури здійснював 31 вищий навчальний заклад. Зокрема, в Ужгородському національному університеті, Таврійському національному університеті ім. В. Вернадського, Кіровоградському педагогічному університеті, Рівненському державному гуманітарному університеті, Національному університеті «Острозька академія», Рівненському інституті слов'янознавства, Прикарпатському університеті ім. В. Стефаника, Волинському державному університеті ім. Лесі Українки та інших вищих навчальних закладах.

В АР Крим проводилася система заходів з підготовки педагогічних кадрів для загальноосвітніх навчальних закладів, у яких викладання велося мовами етноменшин. В 2002/2003 навчальному році у Таврійському Національному університеті, Кримському державному індустріально-педагогічному інституті та у Таврійському екологічному інституті навчалося 1380 студентів, що вивчали мови національних меншин (російську мову – 299 студентів, кримськотатарську мову – 713, німецьку мову – 198, французьку мову – 95, новогрецьку мову – 82, вірменську мову – 5 студентів).

Важливою подією в освітньому житті Криму стало відкриття Кримського державного індустріально-педагогічного інституту, студентами якого стало близько трьох тисяч студентів різного етнічного походження [7, с.72].

Висновки дослідження. Таким чином слід зазначити, що ми стали свідками відродження процесу підготовки кадрів для навчальних закладів з національною мовою викладання, але проблем на шляху створення стрункої системи національної освіти етнічних меншин ще багато. Уряду потрібно розробити програму не просто забезпечення дошкільних і початкових навчальних закладів фахівцями з навичками викладання на національних мовах, а також і для середніх та вищих навчальних закладах. Причому не слід втрачати питання дотримання рівноваги на межі між націоналізмом і толерантним ставленням до представників некорінних національностей.

Список літератури: 1. *Вавринчук М. П.* Етнополітична безпека в системі національної безпеки України на етапі сучасного державотворення: [монограф.] / М.П. Вавринчук. – К.: Правова єдність, 2009. – С. 99. (288 с.). 2. *Балджи А. Я.* Греческие хроники Украины Греческие хроники Украины: греческое национальное движение за последние – С.104–105. 3. *Горобей Т. І.* Освіта кримських татар: шляхи подолання труднощів / Т.І.Горобей // Відродження. Часопис. – 1999. - № 1. – С. 19. 4. *Гуманітарні аспекти інтеграції кримськотатарського народу в українське суспільство: матеріали „круглого столу” 5 травня 1999 р.* – К., 1999. – С.28–29 (115 с.). 5. “*Круглий стіл*” редакції: школа національних меншин сьогодні і завтра // Відродження. – 1995. – №1. – С.8 (С. 6–10). 6. *Лазар Я. І.* Національна політика України в освітній сфері (на прикладі польської меншини Прикарпаття) // www.nbuv.gov.ua. 7. *Міжнаціональні відносини в Україні: стан, тенденції, перспективи.* – С. 126. 8. *Місяць Н.* Полоністика в Житомирському державному університеті імені Івана Франка (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.) // Інтернет видання. 9. *ЦДАВО.* – Ф.5252. – Оп.1. – Спр.9. – Арк.219. 10. *ЦДАВО.* – Ф. 2. – Оп.15. – Спр.3028. – Арк.93. 11. *ЦДАВО.* – Ф.5252. – Оп.1. – Спр.9. – Арк.219. 12. *ЦДАВО.* – Ф.5252. – Оп.1. – Спр.126. – Арк.16. 13. *ЦДАВО.* – Ф. 2. – Оп.15. – Спр.3026. – Арк. 86.

Надійшла до редколегії 15.11.2012

УДК 94(477.54)“1921/1929”:323..3-058.17

Зміни в системі підготовки педагогічних кадрів для шкіл з етнічним компонентом навчання (1990 – 2000 - і рр.). / *Зеркаль М. М., канд. іст. наук, доцент Навчально-наукового інституту історії та права Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського* // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми історії України. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2012. - № 65 (971). – С. 18-28. Бібліогр.: 13 назв.

На основе разноплановых источников исследованы исторические особенности изменений в образовательном потенциале этнических меньшинств Украины. Определены уровни этнической идентификации, и степень образовательного ренессанса, раскрыты условия, которые способствовали или сдерживали получения образования.

Ключевые слова: образование, этносы, политика, школа, регионы.

Based on diverse sources the historical features of the changes in the educational potential etnomenshyny Ukraine. Elucidated the level of ethnic identification, and the degree of educational renaissance, reveals conditions that facilitated or hindered education.

Key words: education, ethnoses, politics, school, regions.